State Water & Sanitation Mission

Water Supply & Sanitation Dept., Govt. of Maharashtra

The State Water and Sanitation Mission (SWSM), Maharashtra is the apex body established under the Water Supply and Sanitation Department (WSSD) of the Government of Maharashtra. It plays a pivotal role in the implementation, coordination, monitoring, and policy guidance of rural drinking water supply and sanitation programs in the state, including the national flagship programmes such as Jal Jeevan Mission (JJM) and Swachh Bharat Mission (Gramin) Phase II.

Vision:

To ensure sustainable, safe, and equitable access to drinking water and sanitation services for every rural household in Maharashtra, fostering a clean, healthy, and empowered rural society.

Goal:

To plan, implement, and monitor the rural water supply and sanitation programs—Jal Jeevan Mission (JJM) and Swachh Bharat Mission (Grameen) [SBM(G)]—in a mission-mode approach with community participation, transparency, and sustainability as core principles.

SWSM

Objectives:

SWSM Maharashtra is responsible for:

- Planning and facilitating implementation of rural water supply and sanitation programmes.
- Coordinating with multiple stakeholders including district-level agencies, technical experts, and implementing partners.
- Ensuring convergence of resources and schemes for sustainable water supply and sanitation.
- Capacity building, training, and IEC (Information, Education and Communication) activities at all levels.
- Monitoring and evaluating program performance and ensuring timely achievement of targets.

Role of SWSM Maharashtra:

- Develop and review state-specific implementation strategies and guidelines for JJM and SBM(G).
- Allocate funds and monitor their effective utilization.
- Facilitate convergence with other schemes like MGNREGS, 15th Finance Commission, and CSR initiatives.
- Conduct training and capacity building for VWSCs, and community members.
- Promote innovation and best practices in water and sanitation delivery.

Key Focus Areas:

1. Jal Jeevan Mission (JJM)

SWSM Maharashtra is at the forefront of implementing JJM, which aims to provide Functional Household Tap Connections (FHTCs) to every rural household by 2024. Key achievements include:

- Coverage of over 85% of rural households with tap water connections as of April 2025.
- Emphasis on community participation, village action plans (VAPs), and local ownership.
- Strengthening of Village Water and Sanitation Committees (VWSCs) & community level stakeholders.

2. Swachh Bharat Mission (Gramin) Phase II

In Phase II, SWSM focuses on achieving and sustaining Open Defecation Free (ODF) Plus status. The key components include:

- Individual Household Latrines, Community Sanitary complex, Solid and liquid waste management, plastic waste management, GOBARDhan and Feacal Sludge Management in rural areas.
- Behaviour change communication to ensure long-term adoption of hygienic practices.
- Capacity building and support to Gram Panchayats for managing sanitation infrastructure.

SWSM

Technology and Innovation:

SWSM Maharashtra has adopted innovative technologies for:

- Real-time monitoring and data analytics through IMIS and mobile apps.
- Use of GIS mapping for water sources and assets.
- Remote sensing and IoT-based water quality monitoring.

Capacity Building and IEC Initiatives:

Recognizing the importance of community involvement and skilled human resources, SWSM undertakes:

- Training of VWSC members on various areas of water supply services.
- Coordination with MSSDS, Mumbai for Training of Nal Jal Mitra on various skill sets through sector skill councils.
- Massive awareness campaigns using various medias.

Contact:

Mission Director, State Water & Sanitation Mission,
CIDCO Bhavan, South Wing, 1st Floor,
CBD Belapur Navi Mumbai 400614,
Phone: 022-69762536
Email: maharashtramdjjm@gmail.com.

SWSM

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन (SWSM)

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन (SWSM), महाराष्ट्र हे महाराष्ट्र शासनाच्या पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागाअंतर्गत स्थापन केलेली एक सर्वोच्च संस्था आहे. ग्रामीण पाणीपुरवठा व स्वच्छता कार्यक्रमांच्या अंमलबजावणी, समन्वय, संनियंत्रण आणि धोरण मार्गदर्शनामध्ये ही संस्था महत्त्वाची भूमिका बजावते. यामध्ये जल जीवन मिशन व स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) टप्पा २ यासारख्या राष्ट्रीय महत्वाकांक्षी योजनांचा समावेश आहे.

🌟 दृष्टी (Vision):

महाराष्ट्रातील प्रत्येक ग्रामीण कुटुंबाला शाश्वत, सुरक्षित व समतोल पद्धतीने पिण्याच्या पाण्याची व स्वच्छतेची सेवा पुरविणे, जेणेकरून एक स्वच्छ, निरोगी आणि सशक्त ग्रामीण समाज घडेल.

🎯 उद्दिष्ट (Goal):

जल जीवन मिशन (JJM) व स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) [SBM(G)] या ग्रामीण पाणीपुरवठा व स्वच्छता कार्यक्रमांची नियोजनबद्ध, पारदर्शक व लोकसहभागावर आधारित अंमलबजावणी करणे आणि शाश्वती साधणे.

⚙️ उद्दिष्टे (Objectives):

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन महाराष्ट्र खालील बाबींसाठी जबाबदार आहे:

- ग्रामीण पाणीपुरवठा व स्वच्छता कार्यक्रमांचे नियोजन व अंमलबजावणीसाठी मार्गदर्शन.
- जिल्हास्तरीय संस्था, तज्ज्ञ व भागीदार संस्थांशी समन्वय साधणे.
- विविध योजना व संसाधनांचे एकत्रीकरण करून शाश्वत उपाययोजना राबविणे.
- सर्व स्तरांवर क्षमता वृद्धी, प्रशिक्षण व माहिती, शिक्षण व संवाद कार्यक्रम राबविणे.
- कार्यक्रमांचे मूल्यांकन व लक्ष्य वेळेत साध्य होण्यासाठी देखरेख करणे.

🧩 राज्य पाणी व स्वच्छता मिशनची भूमिका (Role of SWSM Maharashtra):

- JJM व SBM(G) साठी राज्य विशेष अंमलबजावणी धोरणे व मार्गदर्शक तत्वे तयार करणे व पुनरावलोकन करणे.
- निधी वाटप व त्याचा कार्यक्षम वापर सुनिश्चित करणे.
- MGNREGS, 15 वा वित्त आयोग, CSR उपक्रमांशी समन्वय साधणे.
- VWSC व ग्रामस्थांसाठी प्रशिक्षण व क्षमता विकास कार्यक्रम राबविणे.

- पाणी व स्वच्छता सेवा पुरवठ्यात नाविन्यपूर्ण उपाय व सर्वोत्तम पद्धतींचा प्रचार करणे.

🔍 प्रमुख लक्ष क्षेत्रे (Key Focus Areas):

१. जल जीवन मिशन (JJM):

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन महाराष्ट्र हे जल जीवन मिशनच्या अंमलबजावणीसाठी समन्वय साधला जात असून महत्वाची भूमिका साध्य करत आहे, ज्याचे उद्दिष्ट 2024 पर्यंत प्रत्येक ग्रामीण कुटुंबास Functional Household Tap Connection (FHTC) उपलब्ध करून देणे आहे.

- एप्रिल 2025 पर्यंत 85% पेक्षा अधिक ग्रामीण घरांमध्ये नळजोडणी पोहोचलेली आहे.
- ग्रामस्तरीय कृती आराखडे (VAP), लोकसहभाग व स्वामित्वावर भर.
- ग्राम आरोग्य पोषण पाणी पुरवठा व स्वच्छता समित्यांचे (VWSCs) व समुदाय स्तरावरील भागधारकांचे सक्षमीकरण.

२. स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) टप्पा २:

या टप्प्यात ODF प्लस दर्जा प्राप्त व टिकविण्यावर भर दिला जात आहे.

- ग्रामीण भागातील कुटुंब स्तरावरील शौचालय, सामुदायिक शौचालय, घनकचरा कचरा व्यवस्थापन, सांडपाणी व्यवस्थापन, प्लास्टिक व्यवस्थापन, गोबरधन, मैलागाळ व्यवस्थापन.
- दीर्घकालीन स्वच्छतेच्या सवयी अंगीकारण्यासाठी वर्तन बदल संवाद.
- ग्रामपंचायतींना स्वच्छतेच्या पायाभूत सुविधा व्यवस्थापनासाठी सहकार्य.

💡 तंत्रज्ञान व नाविन्यपूर्ण उपक्रम (Technology and Innovation):

राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन महाराष्ट्र मार्फत पुढील तंत्रज्ञानाच्या अंमलबजावणीवर भर दिला जात आहे.

- IMIS व मोबाइल ॲप्सद्वारे प्रत्यक्ष निरीक्षण व डेटा विश्लेषण.
- पाणी स्रोत व मालमत्तेसाठी GIS मॅपिंगचा वापर.
- रिमोट सेंसिंग व IoT आधारित जल गुणवत्ता निरीक्षण.

📚 क्षमता विकास व IEC उपक्रम (Capacity Building and IEC Initiatives):

समाजाची सक्रिय भागीदारी व कुशल मनुष्यबळाची गरज ओळखून राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन महाराष्ट्र मार्फत पुढील उपक्रम राबविण्यात येतात :

- ग्राम आरोग्य पोषण व पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती सदस्यांचे पाणीपुरवठा सेवा संदर्भात प्रशिक्षण.

SWSM

- महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी, मुंबई यांच्याशी समन्वय साधून नल जल मित्र यांना विविध कौशल्यांमध्ये प्रशिक्षण.
- विविध प्रसार माध्यमांद्वारे व्यापक जनजागृती.

संपर्क (Contact):

मिशन संचालक, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन,
सिडको भवन, दक्षिण कक्ष, पहिला मजला,
सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई - ४००६१४
फोन: ०२२-६९७६२५३६
ई-मेल: maharashtramdjjm@gmail.com

SWSM